

*Veileder for arbeidet med tidlig innsats
og tilpasset opplæring (TPO)*

Tiltaksmodellen for grunnskolene i Drangedal kommune

- Om modellen
 - DEL 1: Fasene i modellen
 - DEL 2: Skjemaer og maler
- DEL 3: Kartlegginger og andre ressurser

Innhold

Tiltaksmodellen for grunnskolene i Drangedal kommune	1
Innledning	3
Om modellen	3
Tiltaksmodellen sees i sammenheng med:	3
Handlingsveilederen for Bedre tverrfaglig innsats (BTI)	3
Veileder spesialundervisning	3
Viktige begreper å kjenne til og viktige premisser for arbeid med tiltaksmodellen	3
Om tilpasset opplæring (TPO)	4
Tidlig innsats og intensiv opplæring	4
Opplæringsloven:	4
Bedre tverrfaglig innsats (BTI)	4
Pedagogisk analyse som verktøy	5
Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT)	6
DEL 1 De ulike fasene i modellen	7
Fase 1	7
➤ Når man er bekymret for en elev faglig eller sosialt (Individ)	7
➤ Når man er bekymret for en gruppe/klasse (Systemnivå)	7
Hva skjer i fase 1?	7
Fase 2	8
➤ Saken løftes inn i et fagforum for skolene (FFS)	8
Hva skjer i fase 2?	8
Fase 3	9
➤ Henvisning til PPT	9
DEL 2 Skjemaer og maler.....	10
Fase 1.	10
Fase 2.	10
Fase 3.	10
DEL 3 Kartlegginger og andre ressurser	11
Hensikt med kartlegging?	11
Hva kan kartlegging være?	11
Nasjonale kartleggingsprøver	11

Innledning

Det er et overordnet mål å videreutvikle kvaliteten i skoler slik at alle barn og elever får lære, mestre og utvikle seg i inkluderende fellesskap. Kvalitet på det ordinære tilbudet kan gi mindre behov for særskilte ordninger for enkeltbarn. Skal kvaliteten bli bedre, er kultur, kunnskap, kompetanse og kapasitet sentrale faktorer. Alle barnehager og skoler skal arbeide for å utvikle en kultur for inkludering og tidlig innsats.

Meld.St 6 (2019-2020) Tett på

Denne veilederen med tiltaksmodellen er utarbeidet for at skolene i Drangedal kommune skal få en mer systematisk, forutsigbar og tilnærmet lik praksis i arbeidet med tidlig innsats.

Om modellen

Tiltaksmodellen beskriver de ulike fasene i arbeidet med tidlig innsats og tilpasset opplæring (TPO) frem til PP-tjenesten mottar henvisning om sakkyndig vurdering.

Modellen bidrar til at:

- barn og unge får oppfylt sine rettigheter etter Opplæringsloven
- det skapes en felles forståelse og et felles språk knyttet til saksgang
- skolene i kommunen utvikler felles profesjonsfaglige arbeidsrutiner gjennom organisasjonsutvikling og kultur-bygging
- kvalitetssikring av samarbeidet mellom skole, hjem og PP-tjenesten
- det tverrfaglige samarbeidet rundt barn og unge ivaretas gjennom faste samarbeidsarenaer
- oppgaver og ansvar for de ulike aktørene klargjøres

Tiltaksmodellen sees i sammenheng med:

Handlingsveilederen for Bedre tverrfaglig innsats (BTI): <https://drangedal.bedreinnnsats.no/bti-veileder/>

Veileder spesialundervisning *Kapittel 1. Tilpasset opplæring og Kapittel 4. Ordinær opplæring - bekymringsfasen*: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/>

Viktige begreper å kjenne til og viktige premisser for arbeid med tiltaksmodellen

Normalitetsbegrepet: Det normale og gjennomsnittlige blir målestokken man skal sammenligne seg med. Hva om barnet viser seg å falle litt utenfor et trangt skjema for gjennomsnitt og normalitet?

Kilde: Dr. Philos. Lars Grue

- **Viktige refleksjonsspørsmål:**
 - *Hva er normalt og hva er da innenfor eller avvik fra den såkalte normalen?*

- *Hvor skal vi sette grensen for normalitet og avvik og hva påvirker vårt syn på hvor grensen går?*
- *Hvor vide er rammene for normal-området på vår enhet? Hva kan defineres som «innenfor» en normal atferd og normal utvikling?*

Ved innsnevring av normalitetsbegrepet vil flere barn og elever anses for å ikke passe inn i de ordinære rammene i skolen. Dette er en av flere mulig årsaksforklaring på økning av elever med vedtak om spesialundervisning etter § 5 i Opplæringsloven. Kilde: Førsteamanuensis Karianne Franck

Om tilpasset opplæring (TPO)

Opplæringsloven kap. 1: § 1-3. sier om tilpasset opplæring

Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten og lærekandidaten

Å tilpasse opplæringen betyr å tilrettelegge med varierte vurderingsformer, læringsressurser, læringsarenaer og læringsaktiviteter. Læreplanene er utformet slik at de gir handlingsrom for tilpasninger. Elevene skal kunne nå kompetansemålene, men de gjør det med ulik kvalitet og på ulikt nivå. Tilpasset opplæring innebærer å ta utgangspunkt i elevenes forkunnskaper og hvordan de lærer når dere planlegger opplæringen ut fra læreplanen. Dette er såkalte kontekstuelle forhold relatert til skolen, klassen og undervisningen. Kilde: udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring

Tidlig innsats og intensiv opplæring: Tidlig innsats handler om å sette inn tiltak og tilpasse opplæringen med en gang en elev har behov for tilrettelegging, istedenfor å vente å se. Behovet for tidlig innsats kan oppstå gjennom hele utdanningsløpet. Derfor er det avgjørende at læreren systematisk kartlegger elevenes behov og setter inn egnede tiltak på bakgrunn av det. Slike tiltak kan være av større eller mindre omfang, og av kortere eller lengre varighet. ***Dersom tiltak blir satt inn tidlig nok kan det bidra til å forhindre at utfordringer vokser seg større og blir et hinder for elevenes læring og utvikling.***

Opplæringsloven:

I kap. 1 § 1-4 sier opplæringsloven om tidlig innsats på 1. til 4. trinn:

På 1. til 4. årstrinn skal skolen sørge for at elevar som står i fare for å bli hengande etter i lesing, skrivning eller rekning, raskt får eigna intensiv opplæring slik at forventna progresjon blir nådd. Om omsynet til eleven sitt beste talar for det, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning.

Intensiv opplæring er ment å være en del av den ordinære tilpassede opplæringen. Det skal være en kortvarig og målrettet innsats fra skolen i lesing, skrivning eller regning for elevene som har behov for det. Målet er at elever som trenger det, raskt skal få egnet støtte og oppfølging slik at problemene ikke får mulighet til å utvikle og forsterke seg videre i opplæringsløpet. Kilde: udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/intensiv-opplaring

Bedre tverrfaglig innsats (BTI): Dette er en arbeidsmodell som skal sikre at barn og unge får den oppfølgingen og hjelpen de trenger. Den er ment som en orientering og et oppslagsverk for ledere og ansatte innenfor Sektor for kunnskap, mangfold og kultur og Sektor for helse og velferd i Drangedal kommune som søker tverrfaglig samarbeid i ulike saker. Handlingsveilederen angir hvor saken ligger, videre saksgang, og hvem som har ansvaret.

Den enkelte skole skal i sitt arbeid for tilpasset opplæring benytte tiltaksmodellen. Fasene i tiltaksmodellen harmonerer og tangerer med nivå-tenkningen i handlingsveilederen. Kilde: <https://drangedal.samhandlingsmodell.no/>

Fase 1 i Tiltaksmodellen kan sammenfalle med nivå 0 og 1 i kommunens digitale BTI-veileder.

Fase 2 og 3 i Tiltaksmodellen kan sammenfalle med nivå 2 og 3 i kommunens digitale BTI-veileder

[BTI-veileder – Drangedal – BTI \(bedreinnsets.no\)](#)

Nivå 0	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Definer undringen for et barn. Del undringen med nærmeste leder, før du eventuelt deler den med foresatte/barnet.	Jobb sammen med foresatte og barn for å finne en løsning. Her blir det i utgangspunktet jobbet innen en enkelt tjeneste/avdeling.	Jobb i tverrfaglig samarbeid mellom kommunale tjenester, foresatte og barn for å løse utfordringen.	Jobb i tverrfaglig samarbeid mellom ulike kommunale tjenester, foresatte/barn og henviste tjenester for å løse utfordringen.
Trinn 1: Definer undringen for et barn	Trinn 1: Skap felles forståelse	Trinn 1: Samhandlingsmøte – oppstart	Trinn 1: Første møte med aktuell instans
Trinn 2: Del undringen med lederen din	Trinn 2: Iverksette tiltak	Trinn 2: Samhandlingsmøte – planlegg tiltak	Trinn 2: Planlegg tiltak
Trinn 3: Del undringen med foresatte/barnet	Trinn 3: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.	Trinn 3: Iverksett tiltak	Trinn 3: Iverksett koordinerte tiltak
Trinn 4: Grunn til videre oppfølging?	Trinn 4: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.	Trinn 4: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.	Trinn 4: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.
Trinn 5: Avslutning	Trinn 5: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.	Trinn 5: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.	Trinn 5: Evaluering av dokumentasjon ihht gjeldende rutiner og regelverk.

Pedagogisk analyse som verktøy: Dette er en tilnæringsmåte til utfordrende situasjoner knyttet til sosial og faglig læring i et systemisk perspektiv. Utfordringene eller situasjoner belyses med ulike perspektiver for å få en god oversikt og innsikt i et barn eller ungdoms utfordring. En ting er å få oversikt, men like viktig er det å ha **systematikk i arbeidet med utfordringen**. Thomas Nordahl (Nordahl, 2014) har utarbeidet et punktvis oppsett som ivaretar en systematisk tilnærming:

- Formulere **problemstilling** (hva er problemet/utfordringen man ønsker å endre)
- **Målformulering** (hvordan skal ønsket endring se ut/være – en fordel å lande på noe som er konkret og målbart)
- **Innhente informasjon** (dette gjøres noe ganger også før man formulerer problemstilling)
 - **Individperspektiv:** Egenskaper knyttet til barnet/ungdommen (individuelle trekk eller kjennetegn, eller eksempelvis diagnoser og/eller familiesituasjonen)
 - **Aktørperspektiv:** Hva sier barnet eller ungdommen selv? (Hvordan oppleves situasjonen for han/henne?)
 - **Kontekstperspektiv:** Fokus mot omgivelsene som utfordringen har oppstått i - i skolen (skolens organisering, klassen og undervisningen)
 - NB! Unngå «raske» årsaksforklaringer og fordeling av skyld for utfordringen som har oppstått. Dette handler om å hente informasjon fra et nødvendig perspektiv for å kunne finne bedre ut av hvordan ting henger sammen.

- Analyse av opprettholdende faktorer (med utgangspunkt i innhentet informasjon; vurdere **hvilke faktorer som kan være med på å opprettholder situasjonen eller utfordringen/problemet**)
- Utarbeide **strategier og tiltak** (med utgangspunkt i den pedagogiske analysen av opprettholdende faktorer)
- **Gjennomføre tiltak** (tiltakene skal redusere eller fjerne problemet/utfordringen)
- **Evaluering** (hvordan virker iverksatte tiltak – hva har fungert/ikke fungert og hva er grunnen)
- **Revidering?** (hvis tiltak ikke har vært iverksatt eller ikke gitt ønsket resultat, vil det være nødvendig å eventuelt innhente mer informasjon og gjøre ny analyse av situasjonen eller utfordringene)

Punktene og pedagogisk analyse som verktøy bør også benyttes på systemsaker.

NB! Punktene må ikke sees på som rigide der de ulike trinnene/punktene *må* inntreffe i rekkefølge. Det viktigste er å vise hvordan en prosess er tenkt å forløpe. *Kilde: LP-modellen*

Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT): Alle kommuner og fylkeskommuner skal ha en PP-tjeneste.

PP-tjenesten er skoleeiers sentrale sakkyndige organ. PP-tjenesten har to lovfestede oppgaver

- PP-tjenesten skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering når loven krever det.
- Tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov (PP-tjenestens systemrettede arbeid)
 - PPT skal arbeide forebyggende og bidra til tidlig innsats

DEL 1 De ulike fasene i modellen

Skolene følger tiltaksmodellens faser i arbeidet med tidlig innsats og tilpasset opplæring

Fase 1

- Når man er bekymret for en elev faglig eller sosialt (Individ)
- Når man er bekymret for en gruppe/klasse (Systemnivå)

Fasen kjennetegnes ved at noen på skolen eller foreldrene til eleven(e) stiller spørsmål ved om eleven(e) får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. Årsaken til bekymringen kan være at grupper, klasser, elever strever faglig eller sosialt. Skolens har plikt til å vurdere og prøve ut tiltak med sikte på å gi eleven(e) tilfredsstillende utbytte av opplæringen

I denne fasen får eleven(e) ordinær og tilpasset opplæring, ikke spesialundervisning. Dette samsvarer med nivå 0 og nivå 1 i handlingsveilederen (BTI). I fase 1 er ikke PP-tjenesten koblet inn for å vurdere den enkelte elev sitt behov. PP-tjenesten kan gi råd og veiledning i det systemrettede arbeidet i skolen.

Hva skjer i fase 1?

- Læreren **reflekterer** med kollegaer om den begynnende bekymringen
 - **iverksette eventuelle endringer** for så å vurdere effekt
 - Fortsatt bekymret?
- **Drøft bekymringen med eleven, foresatte, skolens TPO-team og/eller med nærmeste leder**
Bør eventuelt foreldrene anmodes om å teste barnets syn og hørsel?
- Skolen prøver ut **nye tiltak** gjennom å **bruke skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (pedagogisk analyse)**
 - Skolen utarbeider en plan for TPO-tiltak (fylles ut i gjeldende skjema)
 - Lærer og TPO-teamet, i samarbeid med elever og foresatte, evaluerer med jevnlig mellomrom om tiltakene kan legges bort eller bør fortsette, om de bør endres og/eller om det er behov for ytterligere kartlegginger og undersøkelser. (Eventuelle videreføring av tiltak eller nye tiltak legges inn i plan for TPO-tiltak)
 - Evalueringer må inneholde vurderinger om elevenes progresjon eller manglende progresjon
 - Skjemaet er skolens **dokumentasjon** over hva som er gjort og hvilket arbeid som er utført av skolen
 - Enhetens TPO-team vurderer om det er behov for veiledning fra andre på et systemrettet nivå
- Dersom tiltakene ikke gir fremgang/bedring skal det sendes en tilmelding til Fagforum Skole. Foreldre må ha gitt sitt samtykke til dette. Da er vi over i fase 2.

Fase 2

- Saken løftes inn i et fagforum for skolene (FFS)

Fasen kjennetegnes ved at lærer(e) over tid har iverksatt tiltak uten at det har gitt ønsket effekt eller progresjon. Tilpasninger og tiltak er dokumentert i skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak. Bekymringen/saken sendes via rektor som en tilmelding til Fagforum Skole (FFS).

Fagforumets faste tverrfaglige sammensetning: Skolens ledelse, medlemmer av skolens TPO-team, helsesykepleier, barnevernet og PPT. I tillegg vil lærer(e) som har levert tilmeldingen delta i møtet når bekymringen/saken drøftes. Skolefaglig rådgiver har ansvaret for at det:

- lages en møteplan for FFS-møter for hvert semester
- senest en uke før møtet sendes ut en sakliste med problemstillinger som skal tas opp

Hva skjer i fase 2?

- Kontaktlærer informerer om saken for medlemmer av Fagforum Skole
 - Kontaktlærer har med skjemaet "Tilmelding til Fagforum Skole" og utfylt *skjema for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak*
- Fagforumets medlemmer skal:
 - Være forberedt på problemstillingene
 - Bidra med eventuelle undersøkende spørsmål, med veiledning og faglig kompetanse/vurderinger
 - Bidra med eventuell ny analyse av opprettholdende faktorer (j.fr. pedagogisk analysemodell)
 - Vurderer om det er hensiktsmessig og/eller nødvendig med ytterligere undersøkelser
 - Ev. foreslår opplegg eller tester som bør tas av skolen
 - Det kan vurderes om PPT skal foreta observasjoner og veilede
 - Det avklares om andre deltakere i fagforumet skal foreta undersøkelser eller iverksette tiltak
- Fagforumet skal drøfte og avklare veien videre:
 1. Med bakgrunn i drøftinger vurderes det om skolen skal jobbes videre med nye tiltak, nye undersøkelser/kartlegginger eller observasjoner
 - a. Individnivå - Det avtales en obligatorisk *samtale* med de foresatte, lærer, PPT og rektor. Målet er at eleven skal få et godt tilrettelagt undervisningstilbud gjennom TPO. Tiltak og prosess videre i arbeidet klargjøres for foresatte og elev (plan for TPO-tiltak).
 - b. Systemnivå: Det avtales tiltak på systemnivå
 2. Med bakgrunn i drøftinger gjøres en vurdering på om dette skal henvises til PPT. Da er vi over i fase 3.
 - a. Det avtales da en obligatorisk *samtale* med de foresatte, lærer, PPT og rektor.

Fase 3

➤ Henvisning til PPT

Fasen kjennetegnes av at PPT mottar en henvisning. Dersom henvisning er på individnivå foretar PPT så en sakkyndig vurdering av opplæringen og om eleven vil kunne få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen innenfor rammene av tilpasset opplæring eller om det er behov for spesialundervisning.

Før en henvisning fra skolen til PPT skal saken være drøftet i Fagforum Skole (FFS).

Når skolen sender henvisning til PP-tjenesten skal det i tillegg til henvisningsskjema (to ulike skjemaer; individsak eller systemsak) legges ved:

- Ved individsak: Skriftlig samtykkeerklæring fra foreldre og fra elever over 15 år
- Pedagogisk rapport
- Skjema for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak
- Eventuelt en utvidet/revidert plan for TPO-tiltak fra fase 2
- Eventuelt eget rehenvisningsskjema ved aktive saker som trenger ny sakkyndig vurdering

DEL 2 Skjemaer og maler

Fase 1.

- Samtykkeskjema (vi har to utgaver, begge er gode; vårt i word og et i den digitale BTI-veilederen)
- Skole: Skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (*med plan for TPO-tiltak*)

Fase 2.

- Individ: Tilmelding til Fagforum Skole (FFS) med problemstilling, samtykkeskjema fra foresatte og underskrift av rektor
- Systemsak: Tilmelding til Fagforum Skole (FFS) systemsak med underskrift av rektor

Fase 3.

- Henvisningsskjema PPT (to ulike skjemaer; individsak eller systemsak)
- Foresattes samtykke ved henvisning på individ
- Skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (*med plan for TPO-tiltak*)
- Pedagogisk rapport
- Eventuell en utvidet/revidert plan for TPO-tiltak fra fase 2
- Eget rehenvisningsskjema ved aktive saker som trenger ny sakkyndig vurdering

Skjemaene og malene ligger vedlagt *Tiltaksmodellen*

DEL 3 Kartlegginger og andre ressurser

Hensikt med kartlegging?

Formålet med kartleggingsprøver på grupper av elever/årskull er å finne de elevene som trenger ekstra hjelp og støtte. Resultater følges opp i klasserommet, av skolen/rektor og av kommunen/skoleeier.

Formålet med å kartlegge enkeltelever i eksempelvis forbindelse med en bekymring rundt progresjon/utvikling og forståelse, er å identifisere utfordringsområder mer spesifikt for å kunne sette inn riktige tiltak individuelt.

Hva kan kartlegging være?

- samtaler og observasjon (eksempelvis elevsamtaler, samtaler med foresatte og fagsamtaler med kollegaer (viktig i pedagogisk analyse))
- bruk av digitale kartleggingsressurser enten i læreverk eller gjennom egne moduler
- bruk av system-dokumentasjon (eksempelvis fraværsregistrering eller logg-føring)
- elevarbeider
- screeninger som eksempelvis *Ringeriksmaterialet*, *Ordkjedetesten*, *Logos* (kreves godkjent sertifiseringsbevis) og *Språk 6-16*.

De nasjonale kompetansesentrene har mange digitale og faglig kvalitetssikrede ressurser som det anbefales å følge med på, vurdere og bruke. Under er det et utvalg av disse.

<https://www.statped.no/temaer/tilrettelegging/skolealder/>

<https://www.uis.no/nb/lesesenteret>

<https://nafo.oslomet.no/kartlegging-og-utredning/kartlegging-av-minoritetsspraklige-elever/>

<https://www.matematikkcenteret.no/>

<https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret>

<https://www.udir.no/>

Nasjonale kartleggingsprøver

I tillegg til lokalt valgte kartleggingsverktøy følger skolene opp de nasjonale obligatoriske kartleggingene.

Kartleggingene gjennomføres i tre bolker: *Forberede – Gjennomføre – Følge opp*

Disse kartleggingene gir mye informasjon både på kommunenivå, skolenivå, klassenivå og ikke minst på individnivå. Det er viktig at den enkelte skole med sine faglærere følger opp kartleggingsresultater systematisk.

Tilgjengelige kartleggingsprøver og hva som til enhver tid er obligatorisk vil være i dynamisk endring. Det er viktig å holde seg oppdatert på dette.